

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 71 Haziran 2020 & Volume: 13 Issue: 71 June 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN BENLİK SAYGISI VE SALDIRGANLIK DAVRANIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİ: TRABZON ÜNİVERSİTESİ FATİH EĞİTİM FAKÜLTESİ ÖRNEĞİ*

RELATIONSHIP BETWEEN SELF-ESTEEM AND AGGRESSION BEHAVIORS OF UNDERGRADUATE STUDENTS; A CASE OF FATİH FACULTY OF EDUCATION, TRABZON UNIVERSITY

Ayşenur İSKURT**

Özet

Öğretmen adayı olarak nitelendirilen eğitim fakültesi öğrencilerinin, gelecekte benlik saygıları olan, olumlu tutum ve davranışları olan birer öğretmen olarak mesleklerini gerçekleştirmesi beklenmektedir. Öğretmen - öğrenci ilişkilerindeki oluşabilecek problemler, eğitim - öğretimde de zedelenmenin meydana gelmesine sebep olabilmektedir. Bu varsayımdan hareketle, birer öğretmen adayı olan eğitim fakültesi öğrencilerinin, benlik algılarıyla saldırganlık davranışlarının incelenmesi planlanmıştır. Araştırmanın, Türkiye'nin farklı bölgelerinde yapılan çalışmalar üzerine literatüre katkı sağlamak amacıyla, Trabzon ilindeki üniversitede de yapılması hedeflenmiştir. Bu sayede ilgili konuların Türkiye'nin farklı bölgelerinde ki çalışmalarla beraber çeşitlenerek, bundan sonraki çalışmalara katkı sağlaması amaçlanmıştır. Araştırmaya Trabzon Üniversitesi eğitim fakültesinde öğrenim gören 388'i kız, 112'si erkek olmak üzere n=500 öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcılara Kişisel Bilgi Formu, Saldırganlık Envanteri (Otrar ve Çelik, 2009) ve Yavuzer, Karataş, ve Polat Demir (2017) tarafından Türkçeye uyarlanan Benlik Kuramı Ölçeği uygulanmıştır. Verilerin analizi sonucu elde edilen bulgulara göre benlik algısı ile saldırganlık davranışlarının birbirini yordadığı, fiziksel saldırganlık ve dürtüsel saldırganlığın benlik gelişimini, benlik algısını olumsuz olarak etkilediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Benlik, Benlik Saygısı, Saldırganlık, Öğretmen Adayları.

Abstract

Education faculty students, who are qualified as teacher candidates are expected to carry out their professions as teachers with self-esteem and positive attitudes and behaviors in the future. Problems that may appear in teacher-student relations can lead to harm in education. Based on such assumption, it is planned to examine the aggression behaviors with self-perception of those education faculty students, who are teacher candidates. The research is aimed to be performed in the Trabzon University in order to contribute to the literature on studies done in different regions of Turkey. Thus, the relevant issues, together with the work in different regions of Turkey are intended to contribute to further research by diversifying. 388 female and 112 male n = 500 preservice teachers which study at Education Faculty of Trabzon University participated in the research. Personal Information Form, Aggression Inventory (Otrar & Çelik, 2009) and Self-Theory Scale adapted to Turkish by Yavuzer, Karataş, and Polat Demir (2017) were applied to the participants. According to the findings obtained as a result of the data analysis, it was observed that self-perception and aggression behaviors predicted each other, physical aggression and impulsive aggression negatively affect self-development and self-perception.

Keywords: Self, Self-esteem, Aggression, Prospective Teachers.

* "Üniversite Öğrencilerinin Benlik Saygısı ve Saldırganlık Davranışı Arasındaki İlişki: Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi Örneği" adlı tezden üretilmiştir.

** İstanbul Aydın Üniversitesi, Yüksek Lisans öğrencisi, ayсенuriskurt@gmail.com

1. GİRİŞ

Eğitim ve öğretimin en önemli parçalarından biri olan öğretmenler, gelecek nesil olarak nitelendirilebilecek olan öğrencilerin okul hayatları boyunca en fazla etkileşimde buldukları kişilerdir. Öğrenciler öğretmenlerinden sadece ders programındaki dersleri öğrenmemektedir. Öğretmenler hal ve davranışlarıyla birer örnek teşkil etmektedir. Bu sebeple değinmek istenilen konunun hassas ve önemli olduğu düşünülmektedir. Özellikle küçük yaşlarda, okula ilk kez başlayan öğrenciler, öncelerde “en iyi annem - babam bilir” diye düşünürken sonralarda “en iyi öğretmenim bilir” düşüncesine geçmeye başlarlar. Bu süreçte ise öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Öğretmenin bu tutumları ile ilgili olarak, Hamre ve Pianta (2001), çalışmasında, öğrencilerin akademik başarı ve davranışları üzerinde etkisi olacağını ifade etmiştir.

Okullarda gözlenen saldırganlık davranışları genelde; meslek liseleri, düz liseler başta olmak üzere diğer liselerde gözlemlenmekte olup (Efiltili, 2006), çoğunlukla öğrenciler üzerinden yorumlanmaktadır. Öğrencilerin saldırganlık düzeylerine dikkat çekilmekte ve gelişimsel anlamda değerlendirmek adına önemli olmaktadır. Bunun yanında öğretmenlerin saldırgan tutumlarının olup olmadığı üzerine odaklanmanın yine önemli olacağı düşünülmektedir. Her öğretmen, geçmişte birer öğrenci olduğu için, bu çalışmanın öğretmen adayları yani üniversitede eğitim fakültesi öğrencileri olarak ele alınmasının anlamlı olacağı düşünülmüştür. Bu sayede geleceğin öğretmenleri ile ilgili bir ön düşünceye sahip olunabileceği, ilerisi için bir takım öneriler ile katkı sağlanabileceği düşünülmüştür.

Öğretmenin kendine güvenen, benlik saygısı olan olumlu bir kişilik olmasını beklenmektedir. Bu sayede öğrencilerine doğru bir rol-model olup katkıda bulunabilir. Saldırgan davranışlarla problemleri çözmek yerine akılcı yollarla, gelişimlerine uygun davranış ve anlayışla; krizi yöneten, sınıf yönetimini sağlaması beklenir.

Hiçbir öğrenci, öğretmenin kaba ve yıkıcı davranışlarına maruz kalmamalıdır. İlk okul zamanlarında bu tür davranışlara maruz kalan çocuklarda; eğitimi, öğretimi, okulu vb. temsil eden öğretmene karşı olumsuz algılar gelişebilir. Sınıfın içerisinde yani “eğitim ortamında” akranları karşısında yıkıcı davranışlara (şiddet, ceza, tehdit vb.) maruz kalan öğrenci; içine kapanabilir, öğrenmesi gecikebilir, özgüveniyle ilgili birtakım sorunlar yaşayabilir ya da aynı yıkıcı davranışları ilk fırsatta bir başkası üzerinde gerçekleştirme girişiminde bulunabilir. Franzoi (2003), çocukların çevrelerinde ki önemseydiği kişileri gözlemleyerek bu davranışların (örn: saldırganlık) kimlere karşı gösterildiğini, nasıl gösterildiğini öğrenmiş olduklarını ifade etmiştir (Kurtyılmaz, 2005). Çocuk eğer şiddet içerikli, saldırgan davranışlarda bulunuyorsa, bu davranışı tetikleyen unsurları incelemek gerekmektedir. Birey eğer bu şekilde saldırganlık semaları oluşturursa, bilişsel anlamda birtakım çarpıtmalarda bulunabilir ve yetişkinlik döneminde de sürdürebilir (Huesmann, 1988). Yetişkinliğine bu tür yıkıcı davranışları aktaran bireyin eğer ileride bir öğretmen olma ihtimali düşünülürse, bu davranışı öğrencilerine gösterme ihtimali bulunabileceği unutulmamalıdır. Hatunoğlu ve Hatunoğlu'nun (2005) çalışmasında, şiddet içerikli davranan öğretmenlerin, kendilerinin de öğrenciyken aynı davranışları görmüş olduklarından bahsetmektedir. Bu durumda yaşananlar kişileri hayatı boyunca etkisi altına aldığı anlaşılabilir. Sezer (2018) , yaptığı “Öğretmenlerin sınıf yönetimi tutumlarının öğrencilerin gelişimi üzerindeki etkileri: Fenomenolojik bir çözümleme.” çalışmasında öğretmenin sınıf içerisinde ki davranışlarının etkilerini, öğrencilerin yaşadıkları müddetçe sürdürdükleri görülmüştür.

Pullis (1994), öğretmenlerin bir takım olumsuz tutumları öğrencilerinde saldırgan davranışlarını tetiklemekte olduğunu söylemektedir. Öğretmenlerin aslında öğrencilere, psikolojik ve fiziksel anlamda eğitim ortamı içerisinde güvenli bir alan oluşturabilecek, öğrencilere uygun bir model olabilecek yetkinlikte, potansiyelde olabileceği ifade edilmektedir (Yavuzer, 2011).

Genelde öğretmen otoriter olarak algılanmakta ve bunun tehdit oluşturmadığı, normal bir şey olduğu düşünülmektedir. Öğretmenin davranışlarının sorgulanmaması, sanki öğrenciyi kontrol altına almanın tek yoluymuş gibi düşünülmesi ve bunun bir eğitim yöntemi gibi görülmüş olması, öğretmenler üzerinde yapılması gereken çalışmaların artırılması gerektiğini göz önüne sermektedir (Pişkin, Atik, Çınkır, Ögülmüş, Babadoğan & Çokluk, 2014).

1.2. Benlik kavramı ve benlik saygısı

Benlik, kişiliği etkileyen güçlü bir faktördür. Kişinin iç varlığının bütününi teşkil etmektedir. Benlik “ben neyim?, ben ne yapabilir?, benim için neler değerlidir?, hayatta ne istiyorum?” sorularının cevabını içermektedir. Burada “ben neyim?” ve “ben ne yapabilir?” sorularının cevabı gerçek benlik hakkında bize bilgi vermektedir. “Benim için neler değerlidir?” ve “hayatta ne istiyorum?” sorularının cevabı ise *erişilmek*

istenen moral düzeyi, gerçekleştirilmek istenen istek, özlem ve emelleri gösteren ideal benlik hakkında bilgi vermektedir (Baymur, 1994, 265).

Kişinin benlik kavramı ve benlik algısı; engellenme davranışıyla karşılaştığında bu duruma vereceği tepki, bireyin kişilik temellerinin nasıl oluşturduğu, deneyim ve beklentileriyle ilişkilidir (Arıca, 1995).

Benlik, kişinin hayatında gelişim gösteren bir kavramdır. Bireyin kendisiyle ve çevresiyle olan sosyal yaşantıları sonucu algılamalarıyla şekillenmektedir. Burada "benlik imajı" ve "ideal benlik" kavramını açıklamak benlik saygısını daha iyi ifade edebilmeyi sağlayacaktır. Benlik imajı, bireyin kendini nasıl gördüğüyle alakalıdır ve dış dünya ile ilgili deneyimler kazandıkça bakış açısı gelişmektedir. İdeal benlik ise bireyin olmak istediği benlik olarak tanımlanır ve bunlar benlik saygısının gelişimine katkı sağlamaktadır. Gelişim sürecinde anne-baba tutumlarıyla ilgili olarak, düşük benlik saygısı veya yüksek benlik saygısı oluşmaktadır. Eğer çocuğun anne-babasıyla iletişimi iyiye ve olumlu anlamda destekleniyorsa benlik saygısının yüksek olması beklenir. Bunun tam tersi ise düşük benlik saygısının oluşmasına sebep olmaktadır (Bayraktar, 2015, 13).

Kişinin çocukluk dönemi yaşantıları, kendi benliğiyle ilişki kurması açısından önemli bir başlangıç olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde ebeveynlerin çocuğa karşı tutumları, çocukta benlik imgesini oluşturmaya başlamaktadır. Böylece ileriki yaşlarında kendisini olumlu veya olumsuz algılaması benlik saygısını etkileyecektir. Eğer kişide benlik saygısı olumsuz etkilenmişse; kendini reddetme etiketlerini hayatının içinde kullanacaktır. "ben buyum, hep böyle oldum, elimden gelen bir şey yok, bu benim doğamda var" (Altıntaş, 2015, 95).

Özgüven, özsaygı, kendini değerlendirme, benlik değeri gibi terimlerle de ifade edilen benlik saygısı; kişinin kendini anlayıp benimsemesi, kendisine değer verip, güven ve saygı duymasıdır (Korkmaz, 1996, 89-90). Kısaca kendine yönelik duygularını geliştirme şekline dayanmaktadır.

1.3. Saldırganlık kavramı

Bilgin (2003), saldırganlığın her ne kadar şiddet ve düşmanlıkla eş anlamlı olarak kullanılsa da böyle olmadığını söylemiştir. Bilgin'in sosyal psikoloji sözlüğüne göre saldırganlık; "fiziksel veya psikolojik zarar verme niyetiyle sözlü veya fiziksel davranışta bulunma" olarak tanımlanmıştır (Bilgin, 2003, 322). Freud'un tanımına göre saldırganlık; "...insanın kendine dönük yıkıcı eğilimlerinin dış dünyadaki objelere çevrilmesidir" (Geçtan, 2012, 31).

Bazı görüşler saldırganlığın sebeplerini kalıtımla oluştuğunu savunurken bazılarıysa çevresel faktörlerin etkili olabileceğini savunmuştur. Türkçapar (2009), bu durumu yorumlarken, bu zamana kadar ki edilen bilgilere göre en uygun cevabın her ikisi yani saldırganlığın hem insanın doğasında olabileceğini hem de çevresel koşulların etkili olabileceğini ifade etmiştir.

Saldırganlığın sonradan öğrenilmesi görüşüne bakacak olursak, sosyal öğrenme kuramlarına bakmak gerekmektedir. Buna göre, saldırganlık gözlem ve taklit yoluyla öğrenilmekte ve bir takım pekiştirme davranışlarıyla beraber kalıcı hale gelebilmektedir. Bandura'nın bununla ilgili görüşü; saldırgan davranışların taklit edilerek öğrenildiği yönündedir (Bandura, 1978). Bunu Bandura'nın deneyinde görmek mümkündür. Şişme plastik bir bebek olan Bobo bebeğin kullanıldığı deneyde çocuklar iki gruba ayrılmıştır. Bir gruba bobo bebekle agresif şekilde oynayan yetişkinlerin davranışları model gösterilmiş, diğer gruba agresif şekilde oynamayan yetişkinlerin davranışları model olarak gösterilmiştir. Agresif modelin gösterimini izleyen çocuklarda bu davranışa benzeyen hareketler yaptıkları gözlenmiştir. Bununla beraber cinsiyet farklılığı olarak ise erkek çocukların kız çocuklara göre daha fazla saldırganlık davranışı yaptığı gözlenmiştir (Artino Jr, 2007).

Sosyal psikolojik açıdan değerlendirildiğinde; yapılan araştırmalarda sosyo ekonomik düzeyi alt düzeyde olan bireyler, güdülerinin doyumunu konusunda normalden daha fazla engellenme ile karşılaşacaklarından dolayı, yaşadıkları bu durumu saldırganlık ve nefret olarak yansıtacakları düşünülmüştür (Kağıtçıbaşı, 1988, 9).

1.4. Öğretmenlik Mesleğinde Benlik Saygısı ve Saldırgan Davranışlar

Öğretmenlik değerli ve temel kabul gören mesleklerden biri olarak bilinmektedir. Bu önemli ve zahmetli meslek ile öğrenciler; eğitim hayatlarında, kişiliklerinde önemli yollar kat etmektedir. Bu durumun tam anlamıyla gerçekleşmesi için öğretmenlerin üzerine düşen görevlerden biri mesleğini hakkıyla yapabilmesidir. Bunun için ise öğretmelerin motivasyon, bilgi birikimi, kendilerine olan güvenleri olması gibi özellikler aranmaktadır. Sağlıklı benlik saygısı olan öğretmenler kendilerini diğer meslektaşları ile kıyaslayarak rekabet ve üstünlük taslama davranışlarına girmemeleri beklenmektedir. Çünkü bu güvensizlik ve düşmanca davranışları tetikleyebilmektedir.

Öğretmenlerin sınıf içinde tutumlarının, öğrencilerin fiziksel, ruhsal, sosyal gelişimlerine katkı sağlayacak düzeyde olması beklenmektedir. Öğretmenin olumsuz tutum ve davranışları, öğrencilerde özgüven yetersizliği, öğrenmede gecikme ve kaygı oluşturabilmektedir. Bu durumun öğrencilerin öğretmenlerine karşı; eksik hissetme, nefret etme, kızma, öğretmenlik mesleğine önyargı ile yaklaşmaya sebep oldukları ifade edilmektedir. Öğretmenlerin olumlu davranışları ise öğrencileri atılganlık becerisine sahip olmaya, kendine güvenmeye, iyi hissetmeye, sevgi ve saygı duymaya yönelttiği görülmüştür (Sezer, 2018).

Köklü ve saygın mesleklerden olan öğretmenlik mesleğini gerçekleştirecek olan kişilerden, özgün olması, kendi kendine karar alabilmesi, kendisiyle barışık olup mesleki benliğe sahip olması beklenmektedir (Kulaksızoğlu, 1995).

Çeşitli bölümlerdeki üniversite öğrencileriyle çalışma yapan Arıca (1995), çalışma sonunda benlik saygısı düşük olan öğrencilerin en fazla sınıf öğretmenliği bölümünde olduğunu bulmuştur. Bunun yanında Eğitim fakültesi sınıf öğretmenliği bölümündeki öğretmen adayları üzerinde yapılan çalışmada, sınıf öğretmenliği bölümünün her kademesindeki öğrencilerin saldırganlık algıları düşük düzey olarak çıkmıştır (Yıldız & Yıldız, 2016).

Öğretmenlik mesleğinin diğer geleneksel meslekler olan hukuk, tıp, mühendislik gibi mesleklere göre daha az özerk olduklarından daha az yetki sahibi olduklarından bahsedilmektedir. Buna göre okulda başarısızlık yaşayan öğrencilerin, başarısızlık sebebi sadece öğretmenmiş gibi algılanabilmektedir. Müdür ve ebeveyn baskısı yaşayan öğretmenler bulunmaktadır. Müdür ve ebeveyn baskısı yaşayan öğretmenler bulunmaktadır. Bunun öğretmenlerin motivasyonlarını etkileyebileceği düşünülmektedir. Saygı ve emeğinin karşılığını görmek isteyen öğretmenleri unların aksini yaşadıklarında kendilerini değersiz hissettikleri görülebilmektedir (Duclos, 2016, 220).

Barnabe', öğretmenlerin aldığı ücret ile benlik saygısı üzerindeki etkisini incelerken alınan ücretin az miktarda olması, öğretmenin mesleki kimliği üzerinde düşüklük oluşturduğunu belirtmiştir. Öğretmenin topluma yararı ile kendisine ödenen ücretin doğru orantılı olması gerektiği düşünülmüştür (Duclos, 2016, 222).

LoVette'nin (1997), öğretmenlerin benlik saygısı ile ilgili yaptığı çalışmalarda şöyle bir çıkarıma varmaktadır. Öğrencilerin benlik kavramı ile başarıları arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki vardır, bunun yanında yine öğrencilerin benlik kavramı ile öğretmenlerin benlik kavramı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tüm bunların sonucunda LoVette şu yorumu yapmaktadır; öğrencilerin başarısını geliştirmek için öğretmenlerin benlik kavramları ile ilgili algılarını olumlu yönde geliştirilmesi gerekmektedir. Öğrencilerin davranışlarını etkileyen öğretmenin, benlik saygısı da öğrencileri etkilemesi beklenmektedir. Bu sebeple öğretmenlerin benlik saygıları geliştirilip sağlanmalıdır. Bunun için ise öncelikle mesleğiyle ilgili saygı görmesi, ihtiyaçlarının karşılanması açısından yeterli ücretlerde maaş alabilmesi beklenmektedir. (Arıca, 1999).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Çalışma nicel araştırma yöntemi içerisinde bağıntısal model olarak gerçekleştirilip, verilerin analizi SPSS programında yapılmıştır. Demografik özelliklerin anlamlı farklılıklar yaratıp yaratmadığı bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA analizleri ile gerçekleştirilmiştir. Benlik Algısı ve Saldırganlık arasındaki ilişkiler "pearson" analizi ile incelenmiştir. Benlik algısının saldırgan davranışlar üstündeki etkileri ise doğrusal regresyon analizi ile irdelenmiştir.

2.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evreni Trabzon Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi olup, uygulanması planlanan örneklem; bu eğitim fakültesinde öğrenim gören 4.328 üniversite öğrencisi içinde gelişigüzel örnekleme yöntemiyle seçilen 500 üniversite öğrencisidir.

2.3. Veri Toplama Araçları

Veri toplama araçları ; saldırganlık envanteri ve benlik kuramı ölçeğidir. Ayrıca katılımcıların yaş, cinsiyet vb. bilgilerinden oluşan Kişisel Bilgi Formu kullanılmıştır.

2.3.1 Saldırganlık Envanteri(SE): Otrar ve Çelik (2009) tarafından, Saldırganlık Envanteri (SE) (Aggression Inventory) Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin güvenilirlik ve geçerlilik çalışmaları yapılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler, 2008-2009 eğitim-öğretim yılında Marmara Üniversitesinde, farklı fakültelerden 438 (148 kadın, 290 erkek) üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Saldırganlık Envanteri

(SE) 30 maddeli olup 20 madde üzerinde değerlendirme yapılmıştır. Beşli Likert tipi bir ölçme aracıdır. Envanterin özünde yer alan kendi faktör yapısına bağlı kalınacak şekilde geçerliliğini test etmek için ölçüt bağımlı geçerlik yönteminden faydalanılmıştır. Ölçüt bağımlı geçerlik analizi sonunda SE ile SÖ arasında ($r=.766$) anlamlılık bulunmuştur. Güvenilirlik için Cronbach alpha ($\alpha=.823$), madde-toplam ($.229$ ile $.689$ arasında), madde-kalan ($.134$ ile $.619$ arasında), madde ayırteçicilik (her madde için ayırt ediciliği yüksek) ile test-tekrar-test ($r=.528$) metotları kullanılmıştır. Sonuç olarak Saldırganlık Envanterinin, saldırganlık davranışlarını belirlemede geçerli ve güvenilir olduğu belirlenmiştir (Otrar & Çelik, 2009).

2.3.2. Benlik Kuramı Ölçeği: Berg ve Snyder (2010) geliştirmiş ve Yavuzer, Karataş ve Polat-Demir (2017) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Kişinin kendini nasıl algıladığına dair algıları ölçmeyi hedeflemiştir. Benlik Kuramı Ölçeğinin faktör yapısının Türkiye örneklemini için geçerlilik ve güvenilirliği test edilmiş ve elde edilen sonuçlar dokuz boyut için yapısal modeli doğrulamıştır. Maddelerin dokuz boyuta dağılımı şöyledir: FG (1, 2, 3, 4); FS (5, 6, 7, 8); Z (9, 10, 11, 12); AB (13, 14, 15, 16); SZE (17, 18, 19, 20); K (21, 22, 23, 24); Aİ (25, 26, 27, 28); Yİ (29, 30, 31, 32); ARK (33, 34, 35, 36). Ölçekte her boyutta iki madde olmak üzere toplam 18 madde (1, 2, 6, 7, 11, 12, 14, 16, 18, 20, 21, 24, 25, 27, 30, 32, 33, 34) ters puanlanmaktadır. (fiziksel görünüm (FG), fiziksel sağlık (FS), zeka (Z), akademik başarı (AB), serbest zaman etkinlikleri (SZE), kişilik (K), aile ilişkileri (Aİ), yakın ilişkiler (Yİ) ve arkadaşlık (ARK)

“Ölçeğin, 10 yaşam alanı karşısında bireyin pozitif ve negatif algılarını değerlendiren 40 maddesi vardır. Ölçek maddeleri dokuzlu Likert tipi bir derecelendirmeye sahiptir. Ölçeğin alt boyutlarının iç tutarlılık katsayıları 0.59-0.79 arasında bulunmuştur (Berg & Snyder, 2010). STS ile benzer ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları BDI ile -0.41, Öz-Yeterlik Ölçeği ile 0.49, Benlik Saygısı Ölçeği ile 0.43 olarak bulunmuştur (Berg & Snyder, 2010). Ölçeğin Türkçe uyarılama çalışmasında, bir işte çalışan öğrenci sayısının azlığı nedeniyle ölçeğin Occupational Performance (OP) boyutu (4 madde) analize katılmamış, işlemler 36 madde üzerinden beşli derecelendirme kullanılarak yapılmıştır. STS'nün yapı geçerliliğine kanıt sağlamak amacıyla Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) ile Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) farklı örneklemler üzerinde yapılmıştır. AFA sonuçlarına göre ölçeğin 9 faktörlü bir yapıya sahip olduğu belirlenmiştir. Ölçek maddelerinin faktör yükleri 0.34- 0.89 arasında değişmektedir. Dokuz faktörün açıkladığı toplam varyans %55.98'dir. Ölçekte her boyutta iki madde olmak üzere toplam 18 madde ters puanlanmaktadır. Ölçeğin her bir boyutundan elde edilen puanın yüksekliği bireyin benlik kuramının olumlu olduğunu göstermektedir. Ölçekte yer alan 36 maddenin tamamına ilişkin iç tutarlılık katsayısı 0.84 olarak bulunmuştur. Test yarılama yöntemi ile hesaplanan güvenilirlik katsayısı ise Sperman-Brown düzeltmesi ile 0.79'dur. Ölçeğin alt boyutlarına ilişkin alfa değerleri 0.52-0.88 arasında değişmektedir. Doğrulamalı faktör analizi sonuçları da ölçeğin dokuz faktörlü yapısını doğrulamıştır” (Yavuzer, Karataş & Polat-Demir, 2017).

2.3.3. Kişisel Bilgi Formu: Araştırmacının hazırlamış olduğu form; cinsiyet, okuduğu bölüm, kaçınıcı sınıf olduğu, nerede yaşadığı, anne baba birliktelik durumu, aylık gelir, burs alma durumu gibi demografik özellikleri içermektedir.

2.4. Veri Analizi

Katılımcıların demografik özelliklerinin açığa çıkarılabilmesi için frekans dağılımı analizi gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların demografik özelliklerine göre alt ölçeklerde farklılaşmış farklılaşmadıklarının tespiti için bağımsız örneklem t-testi ve ANOVA analizleri yapılmıştır.

Üniversite öğrencilerinin benlik yapıları ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen söz konusu çalışmada demografik özelliklerin ve tüm alt ölçekler arasındaki korelasyon katsayıları sürekli değişkenler için “pearson” kategorik değişkenler için “spearman rho” analizi yöntemi ile bulunmuştur. Benlik yapıları ve saldırganlık davranışları arasındaki yordayıcı ilişkinin tespiti için doğrusal regresyon analizi gerçekleştirilmiştir.

3.BULGULAR

Üniversite öğrencilerinin benlik saygıları ve saldırganlık davranışları arasındaki ilişkiyi inceleyen söz konusu çalışmaya katılan öğrencilerin demografik özellikleri ile araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen verilere ilişkin bulgular bu kısımda açıklanmıştır.

3.2. 3.1. Benlik ile ilgili regresyon modeli

Çalışmaya katılan öğrencilerin benlik puanlarının yordanmasına yönelik sonuçlar Tablo 13'te verilmiştir. Buna göre sadece demografik değişkenlerin kullanıldığı birinci modelin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($F(9,487)=4094,94$, $p=.060$), toplam varyansın sadece %3'ünün açıklanabildiği ($R^2=.033$) hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar göz önüne alındığında birinci model reddedilmiştir. Demografik özelliklerin yanı sıra öğrencilerin saldırganlık envanterinden elde ettikleri puanların da göz önüne alındığı İkinci modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($F(13,483)=16075,92$, $p=.000$), toplam varyansın yaklaşık

%11'inin açıklanabildiği ($R^2=.105$) hesaplanmıştır. Bu modelde demografik değişkenlerden öğrencinin sınıf seviyesi ($B= -.109$, $p=.019$) negatif yönlü olarak yordama gücüne sahip olduğu, öğrencinin okuduğu bölümün ($B= .094$, $p=.029$) pozitif yönlü olarak yordama gücüne sahip olduğu, SE Fiziksel Saldırganlığın ($B= -.159$, $p=.007$) negatif yönlü olarak yordama gücüne sahip olduğu ve SE Dürtüsel Saldırganlığın ($B= -.275$, $p=.000$) negatif yönlü olarak yordama gücüne sahip olduğu bulunmuştur. İkinci modele göre sınıf seviyesinde bir birimlik artışın benlik toplam puanında 0,1 birimlik düşüşe yol açtığı, SE Fiziksel Saldırganlıkta bir birimlik artışın benlik toplam puanında 0,2 birimlik düşüşe yol açtığı ve SE Dürtüsel Saldırganlıkta bir birimlik artışın benlik toplam puanında 0,3 birimlik düşüşe yol açtığı hesaplanmıştır. Sonuç olarak katılımcıların toplam benlik puanlarına etki eden en önemli değişkenin SE Dürtüsel Saldırganlık ve SE Fiziksel Saldırganlık olduğu, her iki alt boyutun da benlik gelişimini olumsuz yönde etkilediği sonucuna ulaşılmıştır.

3.3. Saldırganlık ile ilgili regresyon modeli

Çalışmaya katılan öğrencilerin saldırganlık envanteri puanının yordanmasına yönelik sonuçlar Tablo 14'te verilmiştir. Buna göre sadece demografik değişkenlerin kullanıldığı birinci modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($F(9,487)=8,203$, $p=.000$), toplam varyansın sadece %7'sini açıklanabildiği ($R^2=.070$) hesaplanmıştır. Sadece birinci modelde yer alan demografik özelliklerinden yola çıkılarak cinsiyetin toplam saldırganlık ile pozitif yönlü yordama ilişkisine sahip olduğu ($B=.195$, $p=.000$), öğrencinin bulunduğu sınıf seviyesinin toplam saldırganlık ile negatif yönlü yordama ilişkisine sahip olduğu ($B= -.094$, $p=.047$) ve öğrencinin madde kullanımının toplam saldırganlık ile pozitif yönlü yordama ilişkisine sahip olduğu ($B= .104$, $p=.026$) bulunmuştur. Yani, erkek cinsiyeti olmanın 0.2 kat, 1.veya 2. sınıf öğrencisi olmanın 0.1 kat ve sigara ve/veya alkol kullanımının 0.3 kat oranında toplam saldırganlık üzerinde önemli etkileri olduğu ifade edilebilmektedir. Demografik özelliklerin yanı sıra öğrencilerin Benlik Kuramı Ölçeği'nden elde ettikleri puanların da göz önüne alındığı İkinci modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($F(18,478)=18,349$, $p=.000$), toplam varyansın yaklaşık %16'sının açıklanabildiği ($R^2=.156$) hesaplanmıştır.

Bu modelde demografik değişkenlerden cinsiyetin ($B=.165$, $p=.000$) pozitif yönlü olarak yordama gücüne sahip olduğu, öğrencinin sınıf seviyesinin ($B= -.113$, $p=.015$) negatif yönlü olarak yordama gücüne sahip olduğu, öğrencinin madde kullanımının ($B=.093$, $p=.047$) pozitif yönlü olarak yordama gücüne sahip olduğu, BKÖ Akademik Başarının ($B= -.122$, $p=.013$) negatif yönlü olarak yordama gücüne sahip olduğu, BKÖ Serbest Zaman Etkinliklerinin ($B= -.115$, $p=.020$) negatif yönlü olarak yordama gücüne sahip olduğu ve BKÖ Arkadaşlık ($B= -.185$, $p=.002$) negatif yönlü olarak yordama gücüne sahip olduğu bulunmuştur. Buna göre, ikinci modele göre erkek cinsiyetinin toplam saldırganlık puanında 0.2 birimlik artışa yol açtığı, öğrencinin sınıf seviyesinde bir birimlik düşüşün saldırganlık puanında 0.1 birimlik artışa yol açtığı, öğrencinin madde kullanımının olmasının toplam saldırganlık puanında 0.1 birimlik artışa yol açtığı; BKÖ Akademik Başarının bir birimlik düşüşünün toplam saldırganlıkta 0.1 birimlik artışa neden olduğu, BKÖ Serbest Zaman Etkinliklerinde bir birimlik düşüşün toplam saldırganlık puanında 0.1 birimlik artışa neden olduğu ve BKÖ Arkadaşlık puanında bir birimlik düşüşün toplam saldırganlık puanında 0.2 puanlık artışa neden olduğu söylenebilir. İkinci modelde sonuç olarak toplam saldırganlık puanını en fazla etkileyen en önemli değişkenlerin BKÖ Arkadaşlık, cinsiyeti ve BKÖ Akademik Başarı 'dır. Elde edilen sonuçlar kapsamında benlik ile saldırganlık değişkenlerinin birbirine yordadığı bu nedenle "Eğitim Fakültesi öğrencilerinin benlik algısı saldırganlık davranışlarını yordamakta mıdır?" problemine karşılık; Eğitim Fakültesi öğrencilerinin benlik algısı saldırganlık davranışlarını yordadığı bulunmuştur.

Çizelge 1: Benlik ile İlgili Regresyon Modeli

	Model 1					Model 2				
	B	SE B	β	t	p	B	SE B	β	t	p
Cinsiyet	-3,058	1,770	-,080	-1,728	,085	-1,241	1,776	-,032	-,699	,485
Sınıf	-1,269	,684	-,089	-1,854	,064	-1,551	,660	-,109	-2,352	,019
Yaşadığı Yer	1,121	,929	,055	1,206	,229	,776	,889	,038	,873	,383
Anne Baba Birlikteliği	,227	2,804	,004	,081	,936	,324	2,697	,005	,120	,904
Aile Aylık Gelir	1,113	,780	,077	1,426	,154	1,420	,749	,098	1,895	,059
Burs	2,042	1,601	,064	1,276	,203	2,086	1,539	,066	1,355	,176
İş	-4,915	2,959	-,075	-1,661	,097	-4,454	2,836	-,068	-1,571	,117
Bölüm	,462	,256	,081	1,804	,072	,535	,245	,094	2,183	,029
Madde Kullanımı	,748	,972	,037	,770	,442	1,677	,953	,082	1,760	,079
SE Fiziksel Saldırganlık						-3,041	1,126	-,159	-2,701	,007
SE Sözel Saldırganlık						1,859	1,314	,084	1,414	,158
SE Dürtüsel Saldırganlık						-5,896	1,093	-,275	-5,395	,000

SE Saldırganlıktan Kaçınma						-,993	,714	-,063	-1,391	,165
	R ²	.033				.105				
	F (df)	4094,947 (9,487)				16075,92 (13,483)*				

*p<.001

Çizelge 2: Saldırganlık ile İlgili Regresyon Modeli

	Model 1					Model 2				
	B	SE B	β	t	p	B	SE B	β	t	p
Cinsiyet	,229	,053	,195	4,296	,000	,194	,054	,165	3,614	,000
Sınıf	-,041	,021	-,094	-1,990	,047	-,050	,020	-,113	-2,442	,015
Yaşadığı Yer	-,025	,028	-,040	-,882	,378	-,014	,027	-,022	-,504	,615
Anne Baba Birlikteliği	-,025	,084	-,013	-,290	,772	-,019	,082	-,010	-,230	,818
Aile Aylık Gelir	,041	,024	,093	1,766	,078	,039	,023	,088	1,709	,088
Burs	,000	,048	,000	-,008	,994	,005	,047	,005	,107	,915
İş	-,068	,089	-,034	-,760	,448	-,125	,088	-,062	-1,419	,156
Bölüm	,010	,008	,054	1,237	,217	,013	,007	,072	1,686	,092
Madde Kullanımı	,065	,029	,104	2,238	,026	,059	,029	,093	1,990	,047
BKÖ Fiziksel Görünüm						,003	,007	,020	,418	,676
BKÖ Fiziksel Sağlık						-,007	,007	-,048	-1,001	,317
BKÖ Zeka						,004	,008	,025	,521	,603
BKÖ Akademik Başarı						-,021	,008	-,122	-2,480	,013
BKÖ Serbest Zaman Etkinlik						-,016	,007	-,115	-2,334	,020
BKÖ Kişilik						-,009	,009	-,048	-,953	,341
BKÖ Aile İlişkileri						-,007	,007	-,045	-,956	,340
BKÖ Yakın İlişkiler						,013	,011	,078	1,234	,218
BKÖ Arkadaşlık						-,030	,010	-,185	-3,127	,002
	R ²	.070				.156				
	F (df)	8,203 (9,487)*				18,349 (18,478)*				

*p<.001

4. SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu araştırma sonucunda aşağıdaki gibi bilgiler elde edilmiştir. Eğitim Fakültesi öğrencilerinin cinsiyeti benlik algısı ve saldırganlık davranışları puanları üzerinde farklılıklar oluşmaktadır. Altıok, Ek ve Koruklu 'nun (2010) "Üniversite öğrencilerinin benlik saygı düzeyi ile ilişkili bazı değişkenlerin incelenmesi" çalışmasında cinsiyet göz önüne alındığında kız öğrencilerin benlik saygı düzeylerinin erkek öğrencilere göre daha yüksek çıktığı görülmüştür. Özkan (1994) "Benlik Saygısını Etkileyen Etkenler" adlı çalışmasında; kizlardaki benlik saygısının erkeklere göre %15 daha fazla olduğu görülmüştür. Sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinde yapılan bir çalışmada da kız öğrencilerdeki benlik saygısının erkek öğrencilere göre daha yüksek çıktığı bulunmuştur (Zengin & Altay, 2014). Kızlarda benlik saygısının yüksek çıkması, erkeklere göre gelişimsel olarak daha erken konuşmaya başlamasıyla ilgili olabileceğini düşündürmüştür. Konuşmak kendini ifade etmenin en yaygın halidir. Bu sebepler kızlar kendilerini daha erkek ifade etmeye başladıkları için benlik algısıyla ilgili gelişimlerinin de erkeklere göre bir adım ileride olabileceği anlamı çıkarılmaktadır. Arıcağ'ın (1995) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında benlik saygısı düzeyi ve cinsiyet arasında anlamlı bir farklılığın olmadığını görülmüştür. Üniversite kademesinde cinsiyet faktörünün fark oluşturmadığını söylemiştir. Daha sonralarda yapılan çalışmalarda cinsiyete göre farklılıkların oluşması, uygulanan ölçeklerdeki alt boyutlarından ve ayrıntıya değinilmesinden kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Saldırganlık envanteri alt ölçeklerine bakıldığında; Cinsiyet farklılığının Saldırganlık Envanteri ile ilgili değerlendirilmesinde; erkeklerin kadınlara göre daha fazla "fiziksel saldırganlık" ve "dürtüsel saldırganlık" davranışında bulunduğu, "sözel saldırganlık" ve "saldırganlıktan kaçınma" davranışlarının ise kadınlarda daha fazla olduğu bulunmuştur. Descartes, Ramesar, & Mills, (2019), çalışmasının da bununla tutarlı olduğu görülmüş, fiziksel ve sözel saldırganlık puanları kızlardan daha fazla çıkmıştır. Erkeklerin genel olarak saldırganlık düzeylerinin kızlara göre daha yüksek çıktığı ifade edilmiştir (Eroğlu, 2009), (Camadan & Yazıcı, 2017), (Arıcağ, 1995). Kurtyılmaz' ın (2005), Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri ile ilgili yapmış olduğu bir araştırmasında erkeklerin saldırganlık düzeyinin kızlara göre önemli ölçüde yüksek çıktığı görülmüştür. Kültürel etkenler, sosyal çevre, ailenin yetiştirme tarzı her bireyde çeşitlilik gösterebileceği, genel anlamda erkeklerin saldırganlık

puanları kızlardan daha yüksek olarak bulunsa da saldırganlık davranışları kendi içinde bölümlere ayrılıp çeşitlendiğinde bunun erkek ve kız öğrencilere göre farklılaşabileceği görülmüştür.

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin sınıf seviyeleri benlik algısı ve saldırganlık davranışları puanları üzerinde farklılık oluşturmaktadır. Altıok, Ek ve Koruklu 'nun (2010) çalışmasında sınıf seviyeleri incelendiğinde son sınıfta okuyan üniversite öğrencilerinin benlik saygısı düzeyi 1. Sınıfta okuyan öğrenciler göre daha yüksek olduğu bulunmuştur. Zengin & Altay (2014), sınıf öğretmenliği bölümü öğrencileri üzerindeki çalışmada da son sınıf öğrencilerin benlik saygısı puanları diğer sınıf seviyelerine göre daha yüksek çıkmıştır. Arıcak'ın (1995) çalışmasında, sınıf seviyelerinin 1. veya 4. Sınıf olması ile benlik saygı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı bulunmuştur. Bunun dışında Gaziantep Üniversitesi Sağlık Yüksek Okulu hemşirelik bölümü öğrencileri üzerindeki çalışmada 4. sınıfların benlik saygısı puanlarının 1. sınıflardan daha yüksek olduğu bulunmuştur. (Karadağ, Güner, Çuhadar, & Uçan, 2008).

Üniversite ortamı öğrenciler için daha özgür bir ortam olarak algılanmakta ve bu sebeple lise öğrenimini bitiren öğrenciler üniversiteye daha olumlu düşüncelerle gelmekte oldukları düşünülebilir. Son sınıflara doğru, hayatın öğrencilik basamağından çıkmaya hazırlanan 4. sınıfların birtakım sorumluluklarını düşünmesinden kaynaklı benlik algısı puanları 1. sınıflardan bir miktar az olması düşünülmektedir.

Saldırganlık Envanterindeki puanlar, katılımcıların sınıf seviyelerine göre incelendiğinde; fiziksel saldırganlığa bakıldığında birinci ve dördüncü sınıflar arasında birinci sınıfların lehine anlamlı bir ayrışma olduğu ortaya çıkmıştır. Yine saldırganlıktan kaçınma alt boyutunda; birinci ve üçüncü sınıflar arasında ve birinci sınıf dördüncü sınıf arasında, birinci sınıfların lehine anlamlı bir ayrışma olduğu ortaya çıkmıştır. Sözel saldırganlık ve dürtüsel saldırganlıklara bakıldığında sınıf seviyeleri arasında belirli bir ayrışmaya rastlanmamıştır. Arıcak'ın (1995) çalışmasında, sınıf seviyesinde bireylerin 1. veya 4. sınıfta olmalarıyla saldırganlık düzeyleri arasından anlamlı bir farklılık oluşturmadığı görülmüştür. Buna benzer olarak Türkiye'nin farklı bölgelerinden üniversite öğrencileriyle yapılan bir çalışmada saldırganlığın sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermediği bulunmuştur (Camadan & Yazıcı, 2017).

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin yaşadığı yer benlik algısı ve saldırganlık davranışları puanları üzerinde bir farklılık oluşturmaktadır. Benlik Kuramı Ölçeğini ortalama farklılıkları incelendiğinde; "Akademik Başarı" anlamında ailesiyle yaşayanlar, yurtda yaşayanlar ve öğrenci evinde kalanlar arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Ailesiyle yaşayanların, öğrenci evinde kalan ve yurtda kalanlara göre ortalama puanları daha yüksek çıkmıştır. Bu göre aile ortamında bazı sorumlulukların paylaşılması ve mekana uyum sağlama gibi bir durumla karşılaşılması ile bu durum açıklanabilir.

Katılımcıların kaldıkları yerler ile Saldırganlık Envanteri puanlarına bakıldığında öğrenci evinde kalanların fiziksel saldırganlığı ailesi ile yaşayanlardan fazla olduğu bulunmuştur. Ayrıca sözel saldırganlık, dürtüsel saldırganlık ve saldırganlıktan kaçınma davranışlarının kalınan yere göre puan ortalamalarında belirgin bir ayrışma tespit edilmemiştir. Gençlik ve Spor Bakanlığı yurtlarında sosyal uyum üzerine yapılan bir çalışmada (Akyüz, Yılmaz, & Beyenal, 2019, 97), öğrencileri sosyal uyumlarının yüzde 41.5'inin saldırganlık düzeyinde olduğu bulunmuştur. Ailesiyle yaşayanların, saldırganlık dürtülerini kontrol altına alma zorunluluğu, ev dışında başka bir yerde kalındığında, artık zorunluluktan çıkmış olur. Daha özgür olduğunu düşünen kişi daha rahatlıkla saldırgan davranışları gerçekleştirebileceğine inandığı düşünülmektedir.

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin anne ve babalarının birlikteliği benlik algısı ve saldırganlık davranışları puanları üzerinde herhangi bir farklılık oluşturmamaktadır.

Anne baba birlikteliği Benlik Kuramı Ölçeğine göre değerlendirildiğinde, ölçeğin alt boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Ottekin (2009) çalışmasında anne babanın birlikteliğiyle ilgili anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Aynı şekilde "Anne baba birlikteliği" Saldırganlık Envanterine göre değerlendirildiğinde de anlamlı bir farklılığa rastlanmadığı tespit edilmiştir.

Öğretmen adaylarında yapılan bir çalışmada ise sınıf öğretmenliği bölümü öğrencilerinde, anne babasının ayrı olduğu belirtilen kişilerin benlik saygısı puanları diğerlerine göre daha düşük çıkmıştır. (Zengin & Altay 2014). Eğitim fakültesi öğrencileri üzerinde yapılan bir çalışmada benlik saygısı düzeylerinin oldukça yüksek olduğu, benlik saygısı düzeyleri düşük olan gruplardan birinin, anne babası sağ olup boşanmış oldukları kişilerden oluştuğu bulunmuştur (Arslan, Mergen, Mergen, Arslan, & Ayyıldız, 2016).

Çalışmamızın sonucuyla farklılık gösteren çalışmalardan yola çıkılarak bu konuyla ilgili çalışmaların çeşitlenmesi gerektiği düşünülmüştür. Anne baba faktörü bebeklikten itibaren yetişkinlik dönemi ve sonrasında da psiko-sosyal gelişim konusunda etkileri olabileceği düşünülmektedir.

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin ailelerinin aylık gelir seviyesi benlik algısı ve saldırganlık davranışları puanları üzerinde farklılık oluşturur.

Özkan'ın (1994) Yine aynı çalışmada gelir düzeylerinin arttıkça benlik saygısını arttırdığı, gelir düzeyi düştükçe benlik saygısının da azaldığı görülmüştür. Altıok, Ek ve Koruklu 'nun (2010) çalışmasında maddi anlamda sorun yaşamayanları benlik düzeyleri, maddi sorun yaşayanlara göre daha yüksek çıkmıştır. Burada maddi anlamda imkanı fazla olması kişinin gelecek kaygısı yaşamayacağı düşüncesine götürüp benlik algısını şekillendirmiş olabileceği düşünülmektedir. Bunun yanında ekonomik düzeyin benlik saygısına etki etmeyeceği ile ilgili çalışmalarda bulunmaktadır (Ottekin, 2009).

Saldırganlık Envanteri incelendiğinde fiziksel saldırganlık davranışı, gelir düzeyi düşük olanlarda yüksek görülmüştür. Ailelerinde aylık maddi geliri düşük olan öğrenciler ile aylık maddi geliri daha yüksek öğrencilere göre saldırganlık puanları daha yüksek çıkmıştır (Camadan & Yazıcı, 2017). Kişinin maddi anlamda gelir düzeyinin düşük olması, birtakım ihtiyaçlarının karşılanamaması, arkadaşlarıyla beraber sosyal mekanlara katılamaması en basiti yeme içme alışkanlıklarının farklılaşması vb. eksiklik hissi oluşturabileceği, bu durumda dışarıya saldırganlık şeklinde yansıtılabileceği düşünülmektedir.

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin burs alması durumu benlik algısı ve saldırganlık davranışları üzerinde ortalama puanlara göre farklılık oluşturduğu bulunmuştur.

Benlik Kuramı Ölçeğine göre değerlendirildiğinde, ölçeğin alt boyutlarında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Maddi anlamda zorluk çekenlerin benlik saygısını etkilediği (Altıok, Ek ve Koruklu, 2010) görülmüştür.

Saldırganlık Envanterine göre değerlendirildiğinde ise; fiziksel, sözel ve dürtüsel saldırganlıkta anlamlı farklılıklar tespit edilmemiştir. Bunun yanında "saldırganlıktan kaçınma" davranışının burs alan öğrencilerde burs almayanlara göre daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Saldırganlıktan kaçınma davranışının burs alanlarda daha yüksek çıkması, burs veren kurumların öğrencilerin ders başarıları, olumlu olumsuz davranışları, ailesinin maddi durumu gibi kriterler üzerinden değerlendirildiği için olduğunu düşündürmüştür. Yanlış alışkanlıklar, düşük başarı, disiplin suçları (içinde saldırgan davranışları barındırmaktadır) gibi durumlarda burs kesilmesi yaşanacağı için öğrencilerin özellikle bu tür davranışlara dikkat edileceği düşünülmüştür.

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin okudukları bölüm benlik algısı ve saldırganlık davranışları puanları üzerinde ortalama puanlara göre farklılık oluşturduğu bulunmuştur.

Okunulan bölümlere göre değerlendirme yapıldığında Benlik Kuramı Ölçeğinde fiziksel sağlık puan ortalaması "özel eğitim öğretmenliği" bölümünde diğer bölümlere göre yüksek çıkmıştır. Aile ilişkilerinde ise "sınıf öğretmenliği" bölümünde diğerlerine göre yüksek çıkmıştır. Her iki bölüm içinde farklılaşmaya neden olan gruplarla ilgili ayrışma olmamıştır. Benlik Kuramı Ölçeğinde yer alan diğer boyutlarla ilgili herhangi bir fark tespit edilmemiştir. Ottekin, (2009) çalışmasında öğrencilerin devam ettikleri bölümlerin benlik saygısı puanlarına etkisinin belirli bir anlam ifade etmediği bulunmuştur. Budan farklı olarak Arıcak'ın (1995) üniversite öğrencileri üzerindeki çalışmasında eğitim fakültesi dışında diğer fakültelerde ki öğrencileri de örnekleme almıştır. Buna göre diğer fakülteler arasından en düşük benlik saygısı düzeyi sınıfı öğretmenliği bölümü olmuştur.

Saldırganlık Envanterinde ise bölümlere göre fiziksel, sözel ve dürtüsel saldırganlıkla ilgili belirgin bir fark tespit edilmemiş olup, saldırganlıktan kaçınma davranışı üzerinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Arıcak'ın (1995) çalışmasında farklı bölümlerde olmanın saldırganlık düzeyi arasından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin sigara veya alkol kullanımı benlik algısı ve saldırganlık davranışları puanları üzerinde fark oluşturmaktadır.

Comerci, & Schwebel, (2000) ve Kawabata, Cross, Nishioka, & Shimai, (1999) Benlik saygısı ve sigara alkol gibi madde kullanım arasında ilişki olduğu bulunan çalışmalarda bulunmuşlardır. Yapılan başla bir çalışmada herhangi bir madde kullanmayan öğrencilerin benlik saygısı puanlarının madde kullanan öğrencilere göre daha yüksek oldu belirlenmiştir (Zengin & Altay 2014). Fakat başka bir çalışmada madde kullanımıyla benlik saygısı arasında ilişki bulunmamaktadır. (Turhan, İnandı, Özer & Akoğlu 2011).

Madde kullanımı problemlerle baş edebilmede bir kaçış olarak düşünüldüğünde benlik saygısı yüksek kişilerin problemlerle başa çıkma gayreti olduğu, madde kullananların ise kötü alışkanlıklara meylinin kendine güvenden uzaklaşacağı ve problemlerden kaçabileceği düşünülmektedir. Kişide benlik saygısı düşükse kendini sosyal ortama kabul ettirme düşüncesi ile de madde kullanımına yöneliyor olabileceği tahmin edilmektedir. Aile ilişkileri alt ölçeğine bakıldığında, hiçbir madde kullanmayanların

diğerlerine göre ortalama puanlarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Schulenberg, Bachman, O'Malley, & Johnston, 1994) çalışmasına göre; sigara, alkol ve madde kullanan bireylerin birtakım ailesel, sosyal ve kişisel sorunlar yaşayabilmektedir. Herhangi bir madde kullanımı, karşılaşılan sorunlarla mücadele etmemek için kaçış aracı olarak kullanılabilirliği düşündürmektedir. Tuğrul (1994), ailesi alkol alanların benlik saygılarında düşüklük olduğunu ifade etmiştir (Yıldırım, 1997). Ailedekiler yaşanan sorunlardan kaçış aracı olarak madde kullanıyorsa, birey ailesinin örnek alarak bunu kendi hayatına geçirebilme ihtimali göz önünde bulundurulmalıdır.

Saldırganlık Envanteri puan ortalamaları katılımcıların madde kullanımına göre incelendiğinde, hiçbir madde kullanmayanların, diğer madde kullanan katılımcılara göre fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık ve dürtüsel saldırganlık puan ortalamaları düşük olduğu görülmüştür. Bunun yanında yine hiçbir madde kullanmayanların, diğer madde kullanan katılımcılara göre saldırganlıktan kaçınma davranışları puan ortalamaları yüksek çıkmıştır. Yıldız, & Sümer (2016) ortaokul öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmada zorbalık yapan öğrencilerin madde kullanımına yatkın oldukları göz önüne alındığında, ileri ki yaşlara gelindiğinde de bunun devam ettiğini varsayarsak, madde kullanmayanların saldırganlıktan kaçınması veya daha az saldırgan davranışlarda bulunması olağan görülmektedir.

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin benlik algısı saldırganlık davranışlarını yordamaktadır. Bunu destekler nitelikte olarak, Taylor, Davis-Kean, Malanchuk (2007) ortaöğretim öğrencileriyle yaptıkları çalışmada benlik saygısının saldırganlığın önemli bir yordayıcısı olduğunu ifade edilmiştir. Benlik algısının Saldırganlık Envanteri ile anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Saldırganlık envanteri alt boyutlarından dürtüsel saldırganlık ve fiziksel saldırganlığın benlik gelişimini olumsuz olarak etkilediği bulunmuştur. Saldırganlık puanını en fazla etkileyen, en önemli değişkenlerin Benlik Kavramı Ölçeği alt boyutları içerisinde arkadaşlık, cinsiyeti ve akademik başarı olduğu bulunmuştur. Buna benzer olarak Taylor, Davis-Kean, Malanchuk (2007) akademik başarı alt boyutunda benlik kavramı düşük puanlı olan öğrencilerin saldırgan davranışlarda bulunma olasılığının daha fazla olduğu belirtilmiştir.

Çalışmamızın sonuçlarına benzer olarak Odacı ve Çelik (2017), "Kendilik algısı ve saldırganlık arasındaki ilişki: yalnızlığın aracı rolü" adlı çalışmada, farklı fakültelerde öğrenim gören 424 üniversite öğrencisinde; benlik algısının olumsuzlaştıkça saldırganlığın da arttığı bulunmuştur. Yalnızlığın benlik algısına ve saldırganlığa sebebiyet verebileceği anlaşılmıştır.

Kuzey Kaliforniya'da öğrenciler üzerinde yapılan çalışmada (Donnellan, Trzesniewski, Robins, Moffitt, & Caspi, 2005), düşük benlik saygısının saldırganlık üzerinde etkisi olduğu; bunun narsisizm ile ilişkili olduğu; benlik saygısı düşük olanların saldırgan davranma olasılığının arttığı ifade edilmiştir. Trinidad'da yapılan çalışmada (Descartes, Ramesar, & Mills, 2019), buna benzer olarak; benlik saygısının saldırganlığı öngörüp ön görmediğiyle ilgili çocuklar ve ergenler üzerinde yapılan inceleme sonucunda; benlik saygısı ergenler arasında saldırganlığın güçlü bir yordayıcısı olduğu belirlenmiştir. Benlik saygısı düşük olanların yüksek düzeyde saldırgan davranışlarda bulunduğu gözlemlenmiştir. Çinli üniversite öğrencileri ile yapılan çalışmada (Chen, & Qin, 2020). Çocukluk çağında yaşanan fiziksel kötü muamelelerin, saldırganlıkla pozitif ilişkili olduğu ve bunun benlik saygısını etkilediği bulunmuştur.

4.1 Öneriler

Öğretmen adaylarının, üniversitedeki eğitimleri boyunca; öfke kontrolü becerilerini arttıracak, benlik saygısı ve özgüveni geliştirecek etkinlikler, sosyal anlamda iyileştirici çalışmalar planlanabilir. Sınıf yönetimi ile ilgili konuların üstünde daha çok durulabilir. Bununla ilgili olarak bazı üniversitelerde psikolojik danışma ve rehberlik merkezi bulursa da aktif çalışmalarını bulunmayabiliyor. Üniversiteler bünyesinde bulunmuyorsa "psikolojik danışman ve rehberlik merkezi" bulunmalı, sadece bulunmakla kalmayıp etkin bir şekilde çalışmalar yapılmalı ve pasif kalmamalıdır.

Hali hazırda bu mesleğini gerçekleştiren öğretmenler için ise; belli dönemlerde öfke kontrolü, benlik saygısı geliştirici eğitimler gibi benzer eğitimler oluşturup sunulabilir. Bu eğitimler alınması zorunlu kılınabilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, İ., Yılmaz, Ş., & Beyenal, S. (2019). Gençlik ve Spor Bakanlığı'na Bağlı Yurtlarda Kalan Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Uyum Düzeylerinin İncelenmesi. *Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 92-106.
- Altıntaş, Ersin. (2015). *Kuramlardan Uygulamaya Özgüven*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Altıok, H. Ö., Ek, N., & Koruklu, N. (2010). Üniversite öğrencilerinin benlik saygı düzeyi ile ilişkili bazı değişkenlerin incelenmesi, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 1(1), 99-120.
- Arıca, O. T. (1995). *Üniversite öğrencilerinde saldırganlık, benlik saygısı ve denetim odağı ilişkisi*, Yüksek lisan tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

- Arıca, T. (1999). Öğretmen Adaylarının Benlik Saygısı ve Mesleki Benlik Saygılarının Geliştirilmesine Yönelik Bir Grupla Psikolojik Danışma Uygulaması. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(11), 11-22.
- Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., & Saygın, Y. (2010). Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi. *İlköğretim Online*, 9(1), 379-388.
- Artino Jr, A. R. (2007). Bandura, Ross, and Ross: Observational Learning and the Bobo Doll. *Online Submission*.
- Bandura, A. (1978). Social Learning Theory of Aggression. *Journal of Communications*, 28(3), 12-29.
- Barnabé, C. (1991). La réaction des enseignants aux attributs de leur tâche: une approche à leur motivation. *Revue des sciences de l'éducation*, 17(1), 113-128.
- Baymur, Feriha. (1994). *Genel Psikoloji*. (On birinci baskı), İstanbul: İnkılap Kitapevi.
- Bayraktar, Seda. (2015). *İnsanlığın Kanayan Yarası Çocuk İstismarı ve İhmali*. İstanbul: Nobel Tıp Kitapevi.
- Berg, C. J., & Snyder, C. R. (2010). Assessing Self-Perceptions of College Students Across Life Domains: Development and Validation of The Self-Theory Scale. *College Student Journal*, 44(4).
- Bilgin, Nuri. (2003). *Sosyal Psikoloji Sözlüğü: Kavramlar, Yaklaşımlar*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Camadan, F., & Yazıcı, H. (2017). Üniversite Öğrencilerinde Gözlenen Saldırganlık Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 225.
- Chen, C., & Qin, J. (2020). Childhood Physical Maltreatment and Aggression among Chinese Young Adults: The Roles of Resilience and Self-Esteem. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 1-20.
- Comerci, G. D., & Schwebel, R. (2000). Substance abuse: an overview. *Adolescent medicine (Philadelphia, Pa.)*, 11(1), 79-101.
- Çelik, H., & Otrar, M. (2009). Saldırganlık Envanterinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları. *M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 29(29), 101-120.
- Descartes, C. H., Ramesar, M., & Mills, J. (2019). Global or domain specific self-esteem: Can it predict aggression among children and adolescents?. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 28(3), 350-368.
- Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W., Moffitt, T. E., & Caspi, A. (2005). Low self-esteem is related to aggression, antisocial behavior, and delinquency. *Psychological science*, 16(4), 328-335.
- Duclos, Germain. (2016). *Benlik Saygısı, Yaşam İçin Bir Pasaport*, (Olca Kural, Çev.). Ankara: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Efiliti, E. (2006). *Ortaöğretim kurumlarında okuyan öğrencilerin saldırganlık, denetim odağı ve kişilik özelliklerinin karşılaştırılması olarak incelenmesi*, Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Eroğlu, S. E. (2009). *Saldırganlık davranışının boyutları ve ilişkili olduğu faktörler: lise ve üniversite öğrencileri üzerine karşılaştırmalı bir çalışma*, Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Franzoi, Stephen (2003). *L. Social Psychology. Third Edition*. USA : The McGraw-Hill Companies Inc.
- Geçtan, Engin. (2012). *Psikanaliz ve Sonrası*. (On beşinci basım), İstanbul: Metis Yayınları.
- Hamre, B. K., & Pianta, R. C. (2001). Early teacher-child relationships and the trajectory of children's school outcomes through eighth grade. *Child development*, 72(2), 625-638.
- Hatunoğlu, B. Y., & Hatunoğlu, A. (2005). Öğretmenlerin Fiziksel Cezalandırmaya İlişkin Görüşleri. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6(2), 105-115.
- Huesmann, L. Rowell. (1988). An information processing model for the development of aggression. *Aggressive behavior*, 14(1), 13-24.
- Kağıtçıbaşı, Çiğdem. (1988). *İnsan ve İnsanlar*. (Sekizinci Basım). İstanbul: Evrim Yayınları.
- Karadağ, G., Güner, İ., Çuhadar, D., & Uçan, Ö. (2008). Gaziantep Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu Hemşirelik Öğrencilerinin Benlik Saygıları. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 3(7), 29-42.
- Korkmaz, M. (1996). *Yetişkin örneklem için bir benlik saygısı ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması*. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Kulaksızoğlu, A. (1995). Öğretmenlik Mesleğinin Ahlak Ülkeleri Konusunda Bir Deneme. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(7), 185-188.
- Kurtyılmaz, Y. (2005). *Öğretmen adaylarının saldırganlık düzeyleri ile akademik başarıları, iletişim ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkiler*. (Anadolu Üniversitesi ve Osmangazi Üniversitesi öğrencileri üzerinde bir araştırma). Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- LoVette, O. K. (1997). To achieve school reform education leaders must focus on teacher self-concept. *Education*, 118(2), 303-308.
- Odacı, H., & Çelik, Ç. B. (2017). Kendilik algısı ve saldırganlık arasındaki ilişki: yalnızlığın aracı rolü. *Journal of Mood Disorders*, 7(4), 219-25.
- Ottekin, N. (2009). *Ailelerinden ayrı olarak öğrenim görmekte olan üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi*, Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Özkan, İ. (1994). Benlik saygısını etkileyen etkenler. *Düşünen Adam*, 7(3), 4-9.
- Pişkin, M., Atik, G., Çinkır, Ş., Öğülmüş, S., Babadoğan, C., & Çokluk, Ö. (2014). Öğretmen şiddeti ölçeği'nin geliştirilmesi ve doğrulanması. *Eurasian Journal of Educational Research*, 56, 1-24.
- Pullis, M. (1994). A model for helping teachers implement classroom-based anger intervention programs. *Anger, hostility and aggression: Assessment, prevention, and intervention strategies for youth*, 117-140.
- Schulenberg, J., Bachman, J. G., O'Malley, P. M., & Johnston, L. D. (1994). High school educational success and subsequent substance use: A panel analysis following adolescents into young adulthood. *Journal of health and social behavior*, 45-62.
- Sezer, Ş. (2018). Öğretmenlerin sınıf yönetimi tutumlarının öğrencilerin gelişimi üzerindeki etkileri: Fenomenolojik bir çözümleme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 534-549.
- Taylor LD, Davis-Kean P, Malanchuk O. (2007) Self-esteem, academic self-concept, and aggression at school. *Aggressive Behavior*. Mar-Apr;33(2):130-136.
- Tugrul, C. (1994). Alkoliklerin Çocuklarının Aile Ortamlarındaki Stres Kaynakları, Etkileri, ve Stresle Başa Çıkma Yolları. *Türk Psikoloji Dergisi*.
- Turhan, E., İnandı, T., Özer, C., & Akoğlu, S. (2011). Üniversite öğrencilerinde madde kullanımı, şiddet ve bazı psikolojik özellikler. *Türkiye Halk Sağlığı Dergisi*, 9(1), 33-44.
- Türkçapar, M. H. (2009). Şiddet ve Düşünce. *BAŞKA / Psikiyatri ve Düşünce Dergisi*, Sayı: 3, Sayfa: 90-102. İstanbul.
- Yavuzer, Y. (2011). Okullarda Saldırganlık/Şiddet: Okul ve Öğretmenle İlgili Risk Faktörleri ve Önleme Stratejileri. *Milli Eğitim Dergisi*, 41(192), 43-61.

- Yavuzer, Y., Karataş, Z. ve Polat Demir, B. (2017). Benlik Kuramı Ölçeğinin Türkçe sürümünün geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Anatolian Journal of Psychiatry*,18(2), 161-168.
- Yıldırım, İ. (1997). Sigara, alkol ve uyuşturucu kullanan üniversite öğrencilerinin bazı değişkeler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(13).
- Yıldız, E. Ç., & Sümer, Z. H. (2016). Saldırgan davranışlarını yordamada çevresel risk, çevresel güvenlik ve okul iklimi algısı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(34).
- Yıldız, K., & Yıldız, S. (2016). Öğretmen Adaylarının Saldırganlık Algıları/Preservice Teachers Aggression Perceptions. *Turan: Stratejik Araştırmalar Merkezi*, 8(32), 335.
- Zengin, S., & Altay, B. (2014). Sınıf öğretmenliği bölümünde öğrenim gören öğrencilerin madde kullanım durumlarına göre benlik saygısının incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), 892-907